

УДК 7.072.2 (477) : 7.02 «19»
DOI 10.33625/visnik2022.01.224

Тетяна КАРА-ВАСИЛЬЄВА
ID ORCID 0000 0002 9074 4120

*Інститут мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
імені М. Рильського НАН України*

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА XX СТОЛІТТЯ

Яців Р. Мала хронологія мистецьких подій і пам'ятних дат ХХ століття: Україна — світ : Локально індивідуальний дослідницький ракурс : довідник. Львів : Апріорі, 2021. 544 с. : іл. ISBN 978 617 629 727 7

Yatsiv, R. (2021). *Mala khronolohiia mystetskykh podii i pamiatnykh dat XX stolittia: Ukraina — svit: Lokalno indyvidualnyi doslidnytskyi rakurs* [A small chronology of artistic events and memorable dates of the XX century: Ukraine — the world: Local individual research perspective]. [Handbook]. Lviv: Apriori. [In Ukrainian].

Справжньою подією в мистецькому просторі України став вихід грандіозного видання «Мала хронологія мистецьких подій і пам'ятних дат ХХ століття: Україна — світ» відомого мистецтвознавця Романа Яціва. Він сьогодні є широко відомим як в Україні, так і далеко за її межами дослід-

ником українського мистецтва, у чиєму творчому доробку — глибокі наукові напрацювання в галузі історії і теорії української культури, сотні публікацій у періодиці, колективних монографіях, енциклопедичних виданнях, численних доповідях на міжнародних конференціях, конгресах і симпозиумах, дописах в українських наукових виданнях. Також він знаний митець, член Національної спілки художників України, куратор численних художніх і науково творчих проектів, які формують мистецьке життя та створюють інтелектуально насичену художню атмосферу Львова.

У 2021 р. професор Роман Яців з успіхом захистив докторську дисертацію в Інституті народознавства НАН України.

Значною подією в українському мистецтвознавстві був вихід ілюстрованих видань науковця, таких як «Львівська графіка. 1945–1990. Традиції та новаторство» (1992); «Скульптор Еммануїл Мисько: Світло долі» (2009); «Олекса Шатківський та Український мистецький гурток “Спокій”» (2008); «Роберт Лісовський (1893–1982): Дух лінії» (2015) та ін.

Починаючи з 1980 х рр. Роман Яців одним із перших мистецтвознавців Львова скерував свій науковий погляд на заповнення лакун української культури, вивчення українського модернізму та творчості замовчуваних митців діаспори: Павла Ковжуна, Роберта Лісовського, Едварда Козака, Святослава Гординського, Петра Андрусіва, Галини Мазуренко та ін.

Грандіозною роботою останніх років була підготовка та видання статей сучасних дослідників в антології «Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка ХХ століття», які видаються упродовж 2012–2020 рр., наразі виходить уже четвертий том, а також значний за обсягом довідник «Українські мистецькі виставки у Львові. 1919–1939», що вийшов друком 2011 р. Саме ці глибокі напрацювання дозволили ввести у науковий обіг маловідомі факти творчої біографії багатьох митців і стали тим підґрунтям, що дало змогу досліднику акумулювати, звести воедино ці різновекторні факти, дати та події художнього життя і, за висловом автора, об'єднати в «єдиний ресурс» у новому виданні «Мала хронологія мистецьких подій і пам'ятних дат ХХ століття: Україна — світ», яке щойно побачило світ у 2021 р. Починаючи з 1900 р. перед нами розгортається широка панорама інформації про значимі художні виставки, про заснування мистецьких угруповань, виголошення авангардними митцями творчих маніфестів, появу нових мистецьких стилів чи течій, оприлюднення часу написання значних мистецтвознавчих та культурологічних праць, віхи життя відомих і маловідомих широкому загалу митців,

час створення окремих мистецьких артефактів не лише в Україні а ширше — в Західній Європі, в сусідніх державах, в діаспорі у США та Канаді. Як пише сам автор, усі факти і дати є суттєвими для процесу наукових реконструкцій культурно мистецької динаміки ХХ століття (с. 10).

Уважно переглядаючи це капітальне видання, пересвідчуєшся, яка велика попередня наукова підготовка цьому передувала, як треба було ретельно зібрати, систематизувати і вкласти в єдиний алгоритм кожного десятиліття всі факти поступу всього ХХ ст. Важливим є те, що ці всі знаки розвитку українського мистецтва укладені в широкій «конфігурації України та світу». Саме це дає можливість переконатися, що художня система початку століття була відкритою до нових авангардних течій, до формування українського модерну, національного стилю в архітектурі, образотворчому, декоративному мистецтві, в інших сферах художнього життя, була активна співпраця українських митців як в Україні, так і в різних куточках світу. Інформація, подана Романом Яцівом про столітню історію, чітко засвідчує, що Україна за весь період свого розвитку мала трагічну історичну долю. Складність полягала і в тому, що землі були роз'єднані — як територіально, так і духовно, а відповідно, були різні вектори й художні орієнтири. Але важливим здобутком видання «Мала хронологія мистецьких подій і пам'ятних дат ХХ століття: Україна — світ» є те, що окремі розрізненні пазли зійшлися в єдину цілісну картину духовного розвитку України впродовж століття, що розвивалась у контексті європейського та світового культуротворчого процесу і «засвідчує невмирущу творчу силу нашого народу» (с. 7).

Складна конфігурація подачі інформативного матеріалу як у горизонтальному, так і у вертикальному зрізі подає складну суперечливу картину мистецького життя, насичує «фактологією міжнаціональних мистецьких діалогів». Часи незалежності України надали можливість відкрити і ввести у науковий обіг Роману Яціву сотні унікальних мистецьких імен і явищ, наголосити на знищених музейних експонатах і храмах, розповісти про розстріляних та ув'язнених митців і таким чином хоч частково відновити об'єктивну картину естетичної і духовної творчості.

Як зазначає автор у передмові, аналіз архівних матеріалів, приватних зібрань, зокрема колекції відомого мецената Степана Давимуки, а також свого батька, знаного мистця Мирона Яціва, надав можливість Р. Яціву репрезентувати значну кількість невідомих раніше каталогів українських митців від початку ХХ ст. до 1939 р. не тільки у

львівському середовищі, а й у США та Канаді. Уперше в українському мистецтвознавстві автор розкриває свою творчу «лабораторію», наводить рукописні сторінки фіксації подій і свідчить про чіткий, структурований погляд на весь художній процес ХХ ст., наочно виявляє, як, зерно до зерна, збирав упродовж тридцяти років факти мистецького життя.

Сьогодні ми переживаємо час не лише переоцінки художніх явищ і персоналій, а й утвердження нового погляду на мистецтвознавчі дослідження. Відходять у минуле багатотомні капітальні «Історії мистецтва», які свого часу зробили неоцінний внесок щодо збирання, систематизації й осмислення українського мистецтва, натомість поширеними стають енциклопедичні видання, різноманітні довідники з хронологією культурно мистецьких подій. Автор наводить низку закордонних видань подібного типу, які слугували орієнтирами, це «Хронологія європейського авангарду, 1900–1937» (укладач Кріс Міхаелідес, 2007), «Польське мистецьке життя в 1015–1939 рр.» (за редакцією О. Войцеховського, 1974) та ін.

Видання Р. Яціва налічує 544 стор. насиченого інформаційного тексту, в якому лаконічно, у хронологічній послідовності подано фіксацію дат, подій, виникнення видатних артефактів, що орієнтують читача у просторі, часі та ціннісних пріоритетах. Видання насичене двома тисячами світлин, і цей ілюстративний ряд візуально підтверджує, розкриває всю глибину й насиченість інтелектуального життя України впродовж ХХ ст., демонструє обличчя людей високої наснаженості.

Окремо слід наголосити на сучасному поданні довідкового матеріалу. Хронологія уміщує низку покажчиків: іменний, який містить чотири тисячі персоналій; мистецьких об'єднань та організацій, де зазначено місце і час функціонування; часописів, альманахів і журналів, їх тематичний напрям, час створення; покажчик географічних назв. За укладанням цих покажчиків стоїть титанічна копітка робота автора, яка допомагає читачеві орієнтуватись у величезному масиві різноманітної різнопланової інформації. Сподіваємось найближчим часом побачити друге, доповнене видання, в якому автор подолає деяку непропорційність висвітлення подій — як географічну, так і знакову, більше уваги приділить ролі Харкова, Києва, Полтави у формуванні авангардних напрямів початку століття, розширить список знакових виставок, перелік науковців, що зробили певний вклад у розвиток мистецтвознавства.

Величезний корпус матеріалів має відповідати назві видання, яке, на мою думку, треба було би кваліфікувати як енциклопедичне.